

Hirugarren uhina

Euskal kantagintzari buruz egin gura dut berba aurreneko lerro hauetan. Historiari begiratuz gero, nabari-nabaria da garaiko egorea politikoak izan duen eragina kaleratutako musika mugimenduetan. Beraz, egoera politiko berri eta itxaropentsu honetan murgildurik (espero dezagun artikuluko honek argia ikusi baino lehen, koordinatu politikoak ez zapuztea), euskal eszenak zein bide hartuko duen aztertzeari zilegi deritzot.

1966an sortu zen Ez dok Amairuk diktadurak ezarritako kultur ereduari aurre egin zion. Gogora dezagun Pako Aristik gaur arte euskaraz idatzitako euskal musikaren historia bakarrean zer adierazi zuen:

Xabier Letek artikuluko interesgarria atera zuen *Jakin*-en 4. alean. Artikuluko horretatik ateratzen dugunez, Euskal Kanta Berriaren lehen urratsetan asmo nagusi bat gailentzen zen: hutsune bat betetzeko asmoa. Kantaren arazoa kultur fronte zabal baten asmoan integratzen da.

Ez dok Amairuk ekarri zuen lehenengo uhina kantagintzan, mugak urratu zituen eta oraindik honen oihartzunek bizi-bizirik diraute Benito Lertxundi eta Mikel Laboaren zilarrezko ahotsetan.

Bigarren iraultza rock and rollak ekarri zuen 80ko hamarkadaren hasieran. Kantari askok onartu zuten geroago, ezker abertzaleak plazaratutako *Martxa eta Borroka* ekinaldiari esker herriz herri hedatu zen musika giroaren garrantzia. Delako trantsizio politikoari eszenatokietan erantzun bortitza eman zitzaion. *Inun baino alaiagoa izan da* aldarrikatzen zuen Hertzainak taldeak. Hauetako batzuek ere plazarik plaza jarraitzen dute. Ruper Ordorikak, Anje Duhalde eta Fermin Muguruzak, besteak beste, itsasargi tinko darraite.

Orain hirugarren urratsaren tenorea heldu zaigu. Egoera politiko berriari egokituriko musika uhin berria.

Euskal Herriaren eraikuntza nazionalean ikur bihur daitekeen kultur mugimendua.

Aurreko esperientziekiko lokarriak agerian daude (izen bakan batzuk baino ez ditut arestian aipatu). Beraz, hirugarren uhinaren orduan gara. Agian Ez dok Amairuk eman zuen bezala, kultur eremu ezberdinak batu beharko genituzke (dantza, antzerkia, musika...). Gaur sekula baino kultur uztarik oparo eta kalitadedunena baitugu. Aukera ezin da alferrik galdu.

Euskal Herriko giza harremanek normalizazio bidea hartzen duten heinean, euskal ikuskizunek (euskaraz plaza-ratzen direnak, jakina) bereganatu behar dituzte Bilboko eta Tuterako plazak. Donostiako eta Baionako basamortuetan euskal oasia berpiztu. Iruñean, Gasteizen eta bestelako hiri eta herrietan euskal ikuskizunek dagokien lekua eskuratu behar dute. Gurean ezin dugu arrotz izaten jarraitu.

Ez, ez dut nahi

Ikuskizunen mugimendu berria aldarrikatu dugu arestian. Bertan musikak duen indarririk sendoena inork ezin du ukatu. Antzerkia eta dantza atzetik dabilta. Bi hauek bilin-balanka baina badabilta. Itsasoko hondotik ezin atera dabilen ikuskizuna, berriz, euskal zinema da.

Sí, quiero filmaren estreinaldia dela eta, Eneko Olasagastik, filmaren zuzendarietako bat delarik, honako hau adierazi zion egunkari bati: «nekez buru daiteke film bat euskaraz».

(Egia esan, pantaila handian barik pantaila txikian izango dugu aukera euskaraz ikusteko, ETBk erosi baititu emititzeko eskubideak.)

Bertan ekoiztutako azken film honen aurrean hamai-ka itaun sortzen dira nire baitan. Irakurlea ez aspertze-arraren bakar bat baino ez dut plazaratuko: zein da txepel, motel eta piper gabeko istorio hau errodatzeko zioa? Erantzuna ez da samurra.

Argi eta garbi utzi du Olasagasti-Zabala-Amigo hiru-koteak Espainiari begira eginiko produktua dela. Gaztela-

niaren erabilpena ezezik aktore nagusien aukeraketa eta gidoiaren ezaugarriak ere Espainiako ikusleen atzetik da-biltza.

Irutxulo aldizkarian Carlos Zabalak, beste zuzendari-kideak, honako hau baieztatu zuen:

Sí, quiero Espainiako merkatuan bizirauteko egindako filma da. Euskal filma al da? Alde batetik bai, guk egin dugulako: baina bestetik Espainiako kapitala du. Arazoa da Euskal Herrian ez dugula zinema industriarik. Profesional asko dago baina zinema industria sortzeko borondate politikorik ez.

Arrazoa izan dezake borondate politikoaren eza azpimarratzean (Eusko Jaurlaritzak ez baitu filmak euskaraz ekoizteko ildo sendorik jarri) baina zinema profesionalen ausardian eta istorio deigarriak sortzeko gaitasunean datza, batez ere, zazpigarren artearen euskal geroa.

Sinplekeriaz eta umekeriaz jositako film honek ezin du arrakastaren gailurra gailendu. Zabala-Olasagastiren zinta honek nekez emango du zeresanik.

Izan ere, film honek eskaintzen duen Donostiari buruzko apologiak «donostiar eredua» omen denentz ekarri dit gogora. *La Oreja de Van Gogh* bezalako estiloari darraio *Sí, quiero* filmak. Modan jantzitako gazte farfailen kultura hutsala, hain zuzen. Une hauetan bat egiten dugu Siniestro Total rock taldeak euskal eszenatokitik esaten zuenarekin: Gu ez gara *Duncan Dhu!*

Bilboko 6 eszenatoki

Bilbokook handigurazaleon itzal handia omen dugu. Egungo hainbat ekimen egiaztatutakoan lelo horrek benetako esangura hartzen du. Ikuskizunak eszenaratzeko lekuei dagokienez, munduko hoberenetakoak, handienak eta altuenak estreinatu berri ei ditugu.

Gaur egun, udalaren esku (areto batzuetan beste hainbat erakunderekin kudeaketa konpartitua izan arren) 6 eszenatoki daude. Zuzeneko ikuskizunen geroa oso baikorra da mendebaleko hiriburu honetan, nonbait.

Aurrenekoa eta orain gutxi arte bakarra Arriaga genuen Bilboko ikuskizunen bihotza. Luis Iturriren agindupean Estatu espainiarraren areto nagusien sarean sartu zen eta munduari begira zegoen, euskal ekimen independenteak baztertuak izan ohi ziren bitartean. Egun, zuzendaririk gabe egitarau zabalagoa eskaintzera behartuta ikusi du bere burua.

Parisko Opera aretoan oinarritutako eraikuntza honetarako kudeaketa ekonomikoa zuzen eramango duen lemazain baten bila dago udala. Iturrik delako kalitate artistikoari erreparatzen zion bitartean egoera ekonomikoa kinka larrian utzi ohi zuen. Bada ekonomialaririk eszenaz arduratzen dakienik? Oker ez bagaude zail samar. Teknokrata batek emango dio hasiera Arriagaren etapa berriari? Auskalo, baina hamaika ikusteko jaio gara...

Bilborock izan genuen bigarrena. Eliza rock-areto bilakatzearen mirakuluaz lehengo batean egin genuen berba. Orain arteko egitarauaren balantzeari dagokionez, oso baikor gaude. Ikuskizun independentez blai, kultur alternatibo, gazte eta aitzindariaren branka bihurtu da. Segi dezala nabigatzen!

Euskalduna Jauregiak, berriz, hiru areto gordetzen ditu bere burdinazko erraietan. Handiena, munduko hoberenekin konparatzen da eszenatokiaren neurriak eta ikusleen kopurua ikusita. Halere, baliabiderik berritzaileen hiru areto hauek gehien ordaintzen dutenen esku izango da. Hau da, ez dago zuzendari artistikorik eta atarian «hau alokatzten da» kartela zintzilikatu dute. Ikuskizun merkatu neoliberalen noraezean nabigatuko da «mamu itsasontzia».

Akustikari dagokionez, Bilboko Orkestra Sinfonikoak (BOS) klasikorako leku bikaina zela erakutsi zuen. Rosanaren pop kontzertuak, aldiz, porrota ekarri zuen. Geroago, Cesarea Evorarekin lan egin zuten teknikariek musika garaikiderako ere baliogarria zela erakutsi zuten. Aste Nagusian zartzuela batek takilaren markarik handiena eskuratu du Euskaldunak duen ikusle kopuruari esker.

Seigarren udal aretoa Campos da. Oraindik aurpegia baino ez du atondu eta barneko moldaketa guztiak falta zaizkio. Duela hamar bat urte udalak bereganatu zuen

BOSaren leku iraunkor falta zela-eta. Gaur egun, xederik gabe zain dago aktore nekatu bat balitz bezala.

Bilboko hainbat antzerki taldek Campos udaleko ekoizgune iraunkor bilakatu nahi dute. Arriagatik kanporaturik, Bilborocken antzerkia burutzeko baliabide eskasak ikusirik eta Euskaldunaren diru dinamikari ezin heldurik, antzerki talde hauen asmoa ez da zorakeria, gure uste apalean. Herriak bizia eman nahi eta Guggenheimen hiriko agintariak entzungor.

Bien bitartean, Gran Via, Consulado, Vistarama... laster Astoria eta Coliseo Albia aretoak betirako itxita edota ixteko zorian (Zara, Mango, Euskaltel... dendak zabaltzeaz). Ekimen pribaturako sasoi ilunak.

The Poguesmina

Fiesta (1988) izeneko kantak joan zen hamarkadaren bukaeran folk giroa astindu zuen. Garai hartan, The Poguesek, Londresen bizi zen irlandar talde bihurria, komunikabideetan ezezik gure eszenetan ere (Bilbon eta Donostian izan baitziren) ikaragarrizko arrakasta eskuratu zuen. Folkaren alde berri bat aldarrikatu zuten: ziria eta martxa mugarik gabe.

Shane MacGowan taldearen buru eta kantariak folkaren historiaren orrialderik alaien eta berritzaileenetako bat idatzi zuen, baina alkoholak bideratutako nortasunak taldearen gainbehera ekarri omen zuen. Gaur umezurtz, The Poguesen espiritua berpizten duen folk-rock talde baten zain gara.

Egia esan, uda honetan bi bisita nabarmen izan dugu. Batetik, Zumaiako hondartzan eta Bilboko Plaza Barrian Luar Na Lubre, Galiziak saltzen duen folkgilerik esanguratsuenetakoa eta bestetik, Portugaleten, La Bottine Sourianten, adituen ustez, munduko folk talderik hoberenetakoa.

Luar Na Lubrek zuzenean ikusleak dantzan jartzen ditu erraztasun handiz. Galizian zelten bidea hartzen asmatu baitute. Milladoiroren klasizismoa alde batera utzita, talde berria irlandar doinuetara moldatu da erroa

ahaztu barik, eta nahasketa honek oso emaitza alai eta interesgarriak eman ditu.

Gainera, nazioarteko itsasoetan bidaiatzen duen talde honetako distira kantari eta biolontxelojole apartak bizten du. Itsaslamia itxura gordetzen baitu Atlantiko bazterretik datorren Luar Na Lubreren ahots lirainak. The Poguesen kantari hordituarekin zerikusi gutxi duena, alegia.

La Bottine Souriante talde quebecarrak ere ikusleak zutik jartzen eskarmentu handia du. Sekulako kontzertuak eskaintzen ditu eta zaleak asetzen badaki. Deigarria da ikustea frantziar hizkuntza erabili arren, nola hurbildu diren giro zeltetara. Britainiako emigrante asko heldu omen baitziren Kanadara. *Rock & Reel* azken lanean burutzen duen mestizaia goi mailakoa da, kalitate handiko musikarien esku baitago.

Azken batean, Irlandako itsasertzera abiatzen dira folkaren eremuko musikari gehienak. Gu pozarren nahiz eta jakin The Poguesek botilan bidali zuen mezu-lehergailu hark ez dituela gure erraiak berriro astinduko.

Beñat Achiary

Euskal eszena ezezagunen baten kasua. Harrigarria bada ere, iparraldeko kantari-sortzaile honek badu itzal handiago gure mugetatik at gurean baino. Beñat Achiaryren estiloa ez da ohikoa eta honek ikuskizunen programatzailerak, hegoaldekoak batik bat, beldurtzen ditu.

Aukera bi izan ditugu zuzenean kantari honen agerpenak dastatzeko eta bietan aho bete hortz utzi gaitu. Behin, Mixel Etxekopar xirulariaren laguntzaz, bestea, berri, Harria eta Herria ikuskarian.

Artzainen boz eta oiuetan buruturiko ikerketa lanean oinarritzen da bere ekinaldirik ezagunena. Horretan zaharrena berrien bilakatzen du. Esperimentazioaren biga harturik, Beñat Achiary euskal eszenan interes ikaragarria biztu beharko lukeen artista izan beharko luke. Aretoen arduradunek, aitzitik, ez dute honetaz deus jakin nahi. Horra hor euskal aitzindarien drama. ♣